УДК 338.43:005.934:[330.322+330.341.1]
JEL classification: Q12, Q14, O32, G31

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

МОРОЗОВ Микола
Національного університету «Львівська політехніка»
https://orcid.org/0009-0001-4450-3051
e-mail: mykola.y.morozov@lpnu.ua

У статті обґрунтовано доцільність формування механізму управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств в умовах наростання викликів і загроз, зумовлених збройною агресією російської федерації проти України, нестабільністю сировинних та енергетичних ринків і динамічним розвитком науково-технічного прогресу. Уточнено сутність поняття «механізм» як організаційно-економічної надбудови, структурно-функціональні елементи якої спрямовані на досягнення спільної стратегічної мети, узгодження інтересів суб'єктів та мінімізацію невизначеності прийняття управлінських рішень. Визначено цілі механізму в довго-, середньо- та короткостроковій перспективах. Формалізовано параметри механізму в розрізі основних функцій менеджменту (планування, аналізування, організування, мотивації та контролю) з виокремленням інвестиційно-інноваційного аспекту та безпекової компоненти. Розкрито взаємозв'язок між управлінням інвестиційно-інноваційним забезпеченням та ефективністю функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності використання земельних, матеріально-технічних і кадрових ресурсів, а також інструментарій протидії ризикам і загрозам, що охоплює інформаційно-аналітичний супровід, забезпечення фінансово-економічної, виробничо-технологічної та ринкової стійкості і протидію рейдерським атакам. Розроблено агрегований механізм управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, аграрні підприємства, механізм управління, інвестиційно-інноваційне забезпечення, інноваційний розвиток, функції менеджменту, ризики і загрози, фінансово-економічна стійкість, ринкова стійкість, рейдерство, раціональне природокористування, цифровізація.

https://doi.org/10.31891/mdes/2026-22-29

Стаття надійшла до редакції / Received 12.09.2026
Прийнята до друку / Accepted 14.10.2026
Опубліковано / Published 12.11.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© МОРОЗОВ Микола

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні умови господарювання аграрних підприємств України супроводжуються невпинним розвитком науково-технічного прогресу, динамічним характером зміни параметрів ринкового середовища (насамперед нестабільністю сировинних та енергетичних ринків), а також наростаючими викликами і загрозами, особливо тими, що зумовлені руйнівним впливом збройної агресії російської федерації проти України. За таких умов управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств стає складним комплексним процесом, що вимагає збалансованого підходу до структуризації повноважень, обов'язків і відповідальності між суб'єктами управління, мобілізації ресурсного базису для підвищення ефективності реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів, а також формалізації захисних інструментів і засобів протидії дестабілізуючому впливу викликів і загроз на процеси господарювання.

Пріоритетною формою покращення керованості процесів управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств є проєктування відповідного цільового механізму. Доцільність його формування зумовлена потребою в узгодженні управлінських впливів у процесі зміцнення економічної безпеки аграрних підприємств на засадах інвестиційно-інноваційного розвитку; збалансуванні управлінських пріоритетів підвищення рівня економічної безпеки в розрізі її функціональних складових; підвищенні ефективності використання природно-ресурсного потенціалу підприємств на засадах раціонального природокористування; диверсифікації ризиків виникнення управлінських помилок; зменшенні невизначеності прийняття управлінських рішень завдяки використанню стандартизованих норм, регламентів і процедур розвитку операційних бізнес-процесів.

Відтак наукове обґрунтування механізму управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств є важливим науковим і практичним завданням, результати якого можуть бути використані керівництвом аграрних підприємств під час формування інвестиційно-інноваційної політики, програм зміцнення економічної безпеки та заходів антикризового управління в умовах війни і повоєнного відновлення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження фахової вітчизняної і зарубіжної літератури показали, що проблематика економічної безпеки аграрних підприємств набула особливої актуальності у зв'язку із воєнними викликами. Зокрема, Н. Сисоліна, Г. Савеленко та І. Сисоліна серед ключових загроз економічній безпеці агропідприємств в умовах війни виокремлюють кадровий дефіцит, втрату угідь, порушення логістики, проблеми з енергопостачанням та обмежений доступ до фінансових ресурсів, а напрямами її зміцнення вважають диверсифікацію виробництва, впровадження інновацій і розвиток кооперації [1]. Т. Васильців, О. Мульська, І. Грабинська, У. Іванюк та Ю. Шопська встановили, що середній рівень фінансово-економічної безпеки аграрного бізнесу регіону становив 65,0 % і щороку знижувався в середньому на 4,1 в. п., а належний рівень її складових корелює з фінансовою незалежністю суб'єктів господарювання [2, с. 88–110]. М. Куницька-Іляш запропонувала метод розрахунку інтегрального індексу фінансової безпеки сільського господарства за шістьма складовими і дійшла висновку, що у 2010–2020 рр. його значення (48,9 %) було нижчим за помірний рівень [3, с. 5–27]. Натомість О. Кузьменко та М. Чижевська трактують економічну безпеку аграрного підприємства крізь призму системного підходу до управління ризиками та стійкістю і пропонують модель відповідної системи [4, с. 143–153].

Окремий напрям досліджень стосується організаційно-управлінських засад забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу. Так, І. Охріменко пропонує оцінювати економічну безпеку агробізнесу в умовах збройної агресії за ресурсно-виробничою, фінансовою та логістичною складовими [5, с. 35–39]. О. Кухар обґрунтовує принципи ідентифікації загроз та стану економічної безпеки аграрних підприємств як підґрунтя для прийняття превентивних управлінських рішень [6, с. 17–22]. Доповнюють цей напрям О. Шебаніна, А. Бурковська, В. Петренко та А. Бурковська, які розглядають економічне планування на аграрних підприємствах і підвищення доступності даних як інструмент гарантування продовольчої безпеки [7, с. 168–191].

Інвестиційне забезпечення аграрних підприємств досліджується переважно в контексті воєнних втрат і повоєнного відновлення. Зокрема, Н. Чабан доводить, що у 2018–2023 рр. домінуючим джерелом фінансування капітальних вкладень у сільське господарство залишалися власні кошти підприємств (65–72 %), тоді як частка іноземних прямих інвестицій була критично низькою [8, с. 7–12]. І. Макалюк, Т. Кашпуренко та М. Баранніков аналізують фінансово-інвестиційне становище підприємств аграрного сектору в умовах війни та обґрунтовують передумови пожвавлення їхньої інвестиційної активності для післявоєнного відновлення [9].

Значну увагу науковці приділяють інноваційному розвитку та цифровізації аграрних підприємств. Ю. Негода та І. Новак систематизували поширені в Україні агроінновації, зокрема технології точного землеробства, дрони, вертикальні ферми та біопрепарати [10]. О. Жегус і В. Давиденко визначили стратегічні імперативи інноваційного розвитку аграрного сектору як основу його резильєнтності [11]. В. Гросул, О. Круглова та А. Колесник емпірично встановили прямий зв'язок між розвитком сегмента ІКТ та інвестиціями аграрних підприємств у програмне забезпечення [12, с. 119–140]. О. Гриневич, М. Бланко Канто та М. Хіменес Гарсія показали, що наміри користувачів статистично значуще визначають фактичне впровадження інструментів точного землеробства в Україні [13], а A. Neftissov зі співавторами запропонували підхід до оцінювання ефективності таких технологій у діяльності аграрних підприємств [14, с. 6–13]. В. Онегіна, Л. Кучер, А. Кучер, В. Крупін, М. Клодзінський та В. Логос встановили, що інтегральний показник інноваційної спроможності мікро-, малих і середніх аграрних підприємств удвічі нижчий, ніж великих [15]. І. Томашук, С. Коляденко та М. Бурдяк довели, що цифрові рішення дають змогу скоротити витрати на 10–20 % і підвищити врожайність на 15–25 %, а ключовими бар'єрами їх поширення є висока вартість технологій і недостатня цифрова грамотність персоналу [16, с. 361–375].

Закономірно, що раціональне природокористування та кадрове забезпечення розглядаються як умови довгострокової економічної безпеки аграрних підприємств. Л. Молдаван, О. Піменова, М. Василевський та Н. Василевська обґрунтовують перехід від монокультурного до агроекологічного землеробства в умовах зміни клімату [17], а А. Кучер оцінює вплив бойових дій на порушення принципів сталого управління ґрунтами та визначає війну як нову категорію ризиків для українських чорноземів [18, с. 341–369]. О. Остахов розглядає розвиток кадрового потенціалу аграрних підприємств як синтез новітніх технологій, сталого розвитку та людського капіталу [19]. Правові аспекти протидії рейдерству висвітлюють Ю. Легеза, яка аналізує кримінальну відповідальність за рейдерство, зокрема реєстраційне [20, с. 42–49], та О. Шишкін, який узагальнює підходи до розуміння рейдерства в адміністративно-правовій площині [21, с. 131–136].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Попри вагомий науковий доробок, доцільно відзначити, що питання економічної безпеки, інвестиційного забезпечення та інноваційного розвитку аграрних підприємств здебільшого досліджуються відокремлено. Більшість праць стосується оцінювання окремих складових економічної безпеки, джерел фінансування капітальних інвестицій, поширення цифрових технологій чи правових засобів протидії рейдерству. Водночас недостатньо обґрунтованими залишаються питання формування цілісного механізму управління, який узгоджував би інвестиційно-інноваційні управлінські рішення з цілями та функціональними складовими системи економічної безпеки аграрних підприємств, поєднував би цілі різних часових горизонтів, параметри реалізації функцій менеджменту, напрями підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу та інструментарій протидії ризикам і загрозам, зокрема рейдерським атакам.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є наукове обґрунтування механізму управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

– уточнити сутність поняття «механізм» та визначити цілі механізму управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств у довго-, середньо- та короткостроковій перспективах;

– формалізувати параметри механізму в розрізі основних функцій менеджменту з виокремленням інвестиційно-інноваційного аспекту та безпекової компоненти;

– розкрити взаємозв'язок між управлінням інвестиційно-інноваційним забезпеченням та ефективністю функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств і обґрунтувати напрями підвищення ефективності використання їх ресурсного потенціалу;

– сформувати інструментарій протидії ризикам і загрозам та розробити агрегований механізм управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В економічній науці поняття «механізм» (у перекладі з грецької мови – «знаряддя», «споруда») трактується неоднозначно: як система основних форм, методів і важелів використання економічних законів та узгодження інтересів суб'єктів економічної системи; як інструментарій, що обґрунтовує параметри упорядкованості конкретних дій; як цілісна сукупність організаційно-економічних елементів управлінського впливу на економічні інтереси господарюючих суб'єктів з урахуванням особливостей зовнішнього та внутрішнього середовища їх функціонування. Узагальнюючи ці підходи, механізм доцільно позиціонувати як організаційно-економічну надбудову, цілісний розвиток структурно-функціональних елементів якої спрямований на досягнення спільної стратегічної мети й завдань, узгодження інтересів між суб'єктами в процесі суспільно-економічного обміну та мінімізацію невизначеності прийняття управлінських рішень у контексті підвищення ефективності соціально-економічного розвитку цільової системи.

Проєктування структурно-функціональних параметрів механізму управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств потребує обґрунтування його пріоритетних цілей у довго-, середньо- та короткостроковій перспективах (рис. 1).

Формування механізму передбачає розроблення такої його моделі, за якої він буде ресурсно-функціонально спроможним до пошуку диверсифікованих джерел залучення інвестиційних ресурсів, проєктування стратегічних параметрів розвитку інноваційної діяльності, а також узгодження інвестиційно-інноваційних управлінських рішень із господарськими потребами, стратегічними інтересами, фінансово-економічним потенціалом аграрних підприємств та пріоритетами зміцнення економічної безпеки в розрізі її функціональних складових. Базисною передумовою цього є посилення інтеграції інвестиційно-інноваційних проєктів з операційними бізнес-процесами, що передбачає імплементацію уніфікованої підсистеми ідентифікації, оцінювання та контролю дестабілізуючого впливу ризиків і загроз; визначення гранично допустимих порогових значень показників ефективності інвестиційно-інноваційного розвитку та їх кореляції з індикаторами складових економічної безпеки; моделювання сценаріїв реагування на

загрози скорочення фінансово-економічних потоків, посилення макроекономічної та галузевої нестабільності, зростання вартості інвестиційно-кредитних ресурсів.

Рис. 1. Цілі механізму управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств

Джерело: власна розробка.

Механізм має бути націлений не лише на розроблення та імплементацію ефективних управлінських рішень, а й на формування страхових ресурсних резервів для покриття непередбачених витрат, підтримку функціонування стратегічно важливих сфер господарювання та гарантування завершення вже розпочатих інвестиційно-інноваційних проєктів. Формування таких резервів має відбуватися з урахуванням галузевої специфіки, диспаритету надходження фінансових ресурсів унаслідок сезонності аграрного виробництва та особливостей закупівлі сировини і збуту продукції протягом маркетингового року, а також потреби виконання договірних зобов'язань.

Формалізація параметрів ефективного механізму має відбуватися з урахуванням специфіки реалізації основних функцій менеджменту (табл. 1).

Важливим аспектом проєктування механізму є орієнтація на оптимізацію структури інвестиційного портфеля, що передбачає збалансування інвестиційно-інноваційних проєктів аграрних підприємств за строком окупності, рівнем дохідності та ступенем ризику. Оскільки реінвестиція прибутку залишається основним джерелом фінансування інноваційних проєктів, доцільною є структуризація фінансово-економічних потоків протягом маркетингового року для забезпечення безперебійного розвитку інноваційних бізнес-процесів. Дієвий механізм має бути спрямований на підтримку операційної діяльності, інноваційну модернізацію матеріально-технічного забезпечення, впровадження ресурсоощадних технологій, цифровізацію операційних бізнес-процесів та автоматизацію виробничо-господарської діяльності, що дає змогу диверсифікувати ризики надмірної концентрації капіталу в межах одного господарського сегмента.

Стратегічно важливим є узгодження потреби в обсягах інвестицій із впливом сезонності аграрного виробництва, рівнем платоспроможності підприємств та потребою виконання їх договірних зобов'язань протягом року. Механізм має забезпечувати адекватне фінансування інноваційної модернізації без втрати фінансової незалежності від зовнішніх джерел залучення інвестиційних ресурсів. Належний рівень економічної безпеки аграрних підприємств неможливий без гарантування їх фінансової, ресурсної та виробничої автономії, що передбачає нівелювання ризиків залежності від конкретних постачальників, споживачів, енергетичних ресурсів, сировини та технологічних рішень.

Таблиця 1

Формалізація параметрів механізму управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств у розрізі основних функцій менеджменту

Функції	Інвестиційно-інноваційний аспект	Безпекова компонента
Планування	Забезпечення орієнтації на диверсифікацію джерел залучення інвестиційних ресурсів й довгострокове бюджетування інвестиційно-інноваційних проєктів підприємств.	Запровадження практики планування досягнення цільових значень індикаторів функціональних складових економічної безпеки аграрних підприємств.
Аналізування	Побудова системи показників оцінювання ефективності реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів та їх кореляція з індикаторами економічної безпеки аграрних підприємств.	Формування інструментарію структурно-функціонального аналізування індикаторів складових економічної безпеки аграрних підприємств та причин їх зміни.
Організування	Узгодження структурно-функціональних параметрів інвестиційно-інноваційного розвитку зі стратегічними пріоритетами системи економічної безпеки аграрних підприємств.	Забезпечення раціонального поєднання ресурсного базису, управлінських впливів, повноважень, обов'язків і відповідальності між суб'єктами системи економічної безпеки підприємств.
Мотивація	Посилення інтелектуально-кадрової компоненти та підвищення зацікавленості персоналу у результатах реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів.	Формування мотиваційного інструментарію зростання продуктивності праці, підвищення відповідальності працівників, подолання конфліктів і захисту інтересів персоналу.
Контроль	Контроль за цільовим використанням інвестиційних ресурсів, дотриманням строків реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів, потенційним виникненням зловживань.	Реалізація інструментів моніторингу та контролю значень індикаторів економічної безпеки аграрних підприємств у межах їх граничнодопустимих порогових значень.

Джерело: власна розробка.

Взаємозв'язок між управлінням інвестиційно-інноваційним забезпеченням аграрних підприємств та ефективністю функціонування системи їх економічної безпеки представлено на рис. 2.

Стратегічним вектором побудови дієвого механізму є проєктування інструментарію підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу, адже масштабування ефективності господарювання формує вільні ресурсні резерви, які можуть бути спрямовані на інноваційну модернізацію бізнес-процесів і зміцнення економічної безпеки. Критично важливим є підвищення ефективності використання земельних ресурсів, що актуалізується як з огляду на нарощування фінансових резервів для інноваційного розвитку, так і з позицій раціонального природокористування, відтворення природної родючості ґрунтів і збереження їх потенціалу для прийдешніх поколінь. Для цього пріоритетними є оптимізація структури посівних площ відповідно до виробничо-галузевої структури підприємств, дотримання науково обґрунтованих сівозмін і технологічних карт вирощування культур з урахуванням природно-кліматичних умов, збалансоване використання органічних і мінеральних добрив, раціональне застосування засобів захисту рослин, ґрунтозахисні технології та дотримання норм виробництва екологічно безпечного продовольства.

Значним незадіяним резервом є підвищення ефективності використання матеріально-технічних ресурсів. Моральна застарілість, технічна зношеність і висока енергомісткість виробничої бази вітчизняних аграрних підприємств не формують сприятливих передумов для масштабування діяльності, посилення конкурентних позицій та підвищення рівня економічної безпеки. Тому механізм має бути спрямованим на технологічну модернізацію та інноваційну трансформацію виробничо-господарських бізнес-процесів: придбання нової сільськогосподарської техніки, впровадження цифрових інструментів і автоматизації виробництва, залучення альтернативних джерел енергії, точного землеробства та GPS-навігації техніки, інноваційних технологій зберігання і переробки продукції, нарощування логістичних потужностей. Це дасть змогу знизити операційні витрати та енергоємність бізнес-процесів, покращити планування механізованих робіт, зменшити простої та вдосконалити сервісне обслуговування машинно-тракторного парку.

Ресурсно-функціональна спроможність механізму неможлива без підвищення ефективності використання кадрового персоналу, оскільки реалізація інвестиційно-інноваційних проєктів потребує адекватної інтелектуально-кадрової підтримки, що мінімізує ризики їх зриву, підвищує рентабельність та гарантує дотримання строків окупності. Це передбачає формалізацію посадових інструкцій, усунення дублювання управлінських повноважень між підрозділами, запровадження

системи навчання, посилення матеріальних і нематеріальних форм стимулювання праці, розвиток компетенцій у сфері освоєння інвестиційних ресурсів і реалізації інноваційних проєктів. Пріоритетним є розвиток цифрової грамотності персоналу, зокрема у сфері інформаційної гігієни, кібербезпеки та захисту комерційної таємниці, використання систем штучного інтелекту, інструментів GPS-моніторингу, автоматизованого управління техніко-технологічними ресурсами та сучасних аналітичних інструментів обробки даних.

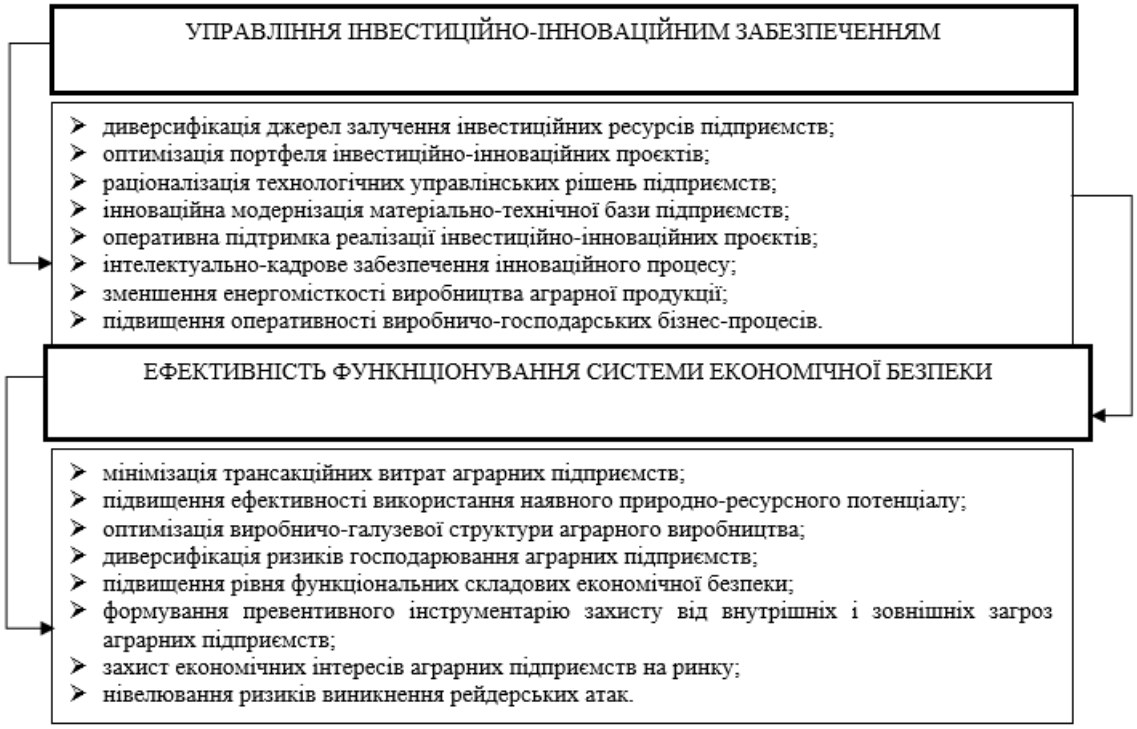

Рис. 2. Взаємозв'язок між управлінням інвестиційно-інноваційним забезпеченням та ефективністю функціонування системи економічної безпеки аграрних підприємств

Джерело: власна розробка.

Важливим структурно-функціональним блоком механізму є інструментарій протидії ризикам і загрозам, які в аграрному виробництві мають інституційний, фінансовий, валютний, енергетичний, виробничий, технічний, кадровий, природно-кліматичний, ринковий, логістичний та інший характер. Першочерговим є формалізація інформаційно-аналітичного інструментарію їх ідентифікації та оцінювання, що передбачає побудову карт ризиків і загроз за ступенем імовірності виникнення, системний моніторинг внутрішніх і зовнішніх безпекових бізнес-процесів, періодичний розрахунок індикаторів економічної безпеки в розрізі її складових, систематизацію внутрішньої звітності та управлінського обліку відповідно до потреб механізму, а також проведення внутрішнього аудиту для своєчасного виявлення недоліків у реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів.

Забезпечення фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств передбачає збалансування структури капіталу, оптимізацію дебіторської та кредиторської заборгованості, системне управління борговим навантаженням, диверсифікацію джерел залучення фінансових ресурсів, удосконалення управління фінансовими потоками з урахуванням сезонності виробництва, підвищення оборотності капіталу та ліквідності, формування страхових резервів, усунення ірраціональних витрат і запровадження засад антикризового управління. Виробничо-технологічна стійкість забезпечується підвищенням ефективності функціонування виробничих систем, збалансуванням виробничо-галузевої структури, узгодженням стратегічних, тактичних та оперативних виробничих цілей, гарантуванням надійності техніко-технологічної бази, диверсифікацією джерел постачання матеріально-технічних ресурсів, створенням виробничих запасів і резервів та адаптацією потужностей до природно-кліматичних умов.

Динамічна зміна ринкового середовища протягом маркетингового року, що виявляється в коливаннях цін на сировину, матеріали, енергетичні ресурси та аграрну продукцію, зумовлює потребу в інструментах ринкової стійкості: систематичних дослідженнях кон'юнктури цільових сегментів ринку, диверсифікації каналів постачання і збуту, мінімізації надмірної концентрації

ринково-господарського портфеля, гнучкій ціновій політиці, оптимізації логістичних потоків, покращенні якості та безпечності продукції, цифровізації маркетингу, розвитку іміджу та брендингу підприємств. Окремим елементом цільового інструментарію є протидія рейдерським атакам, що охоплює посилення фізичного захисту майна, встановлення систем нагляду та відеоспостереження, за можливості створення служби безпеки, упорядкування договорів оренди земель сільськогосподарського призначення, зокрема на засадах їх нотаріального посвідчення, і посилення відповідальності за несанкціоновану зміну даних в офіційних державних реєстрах власності.

Агрегований механізм управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств представлено на рис. 3.

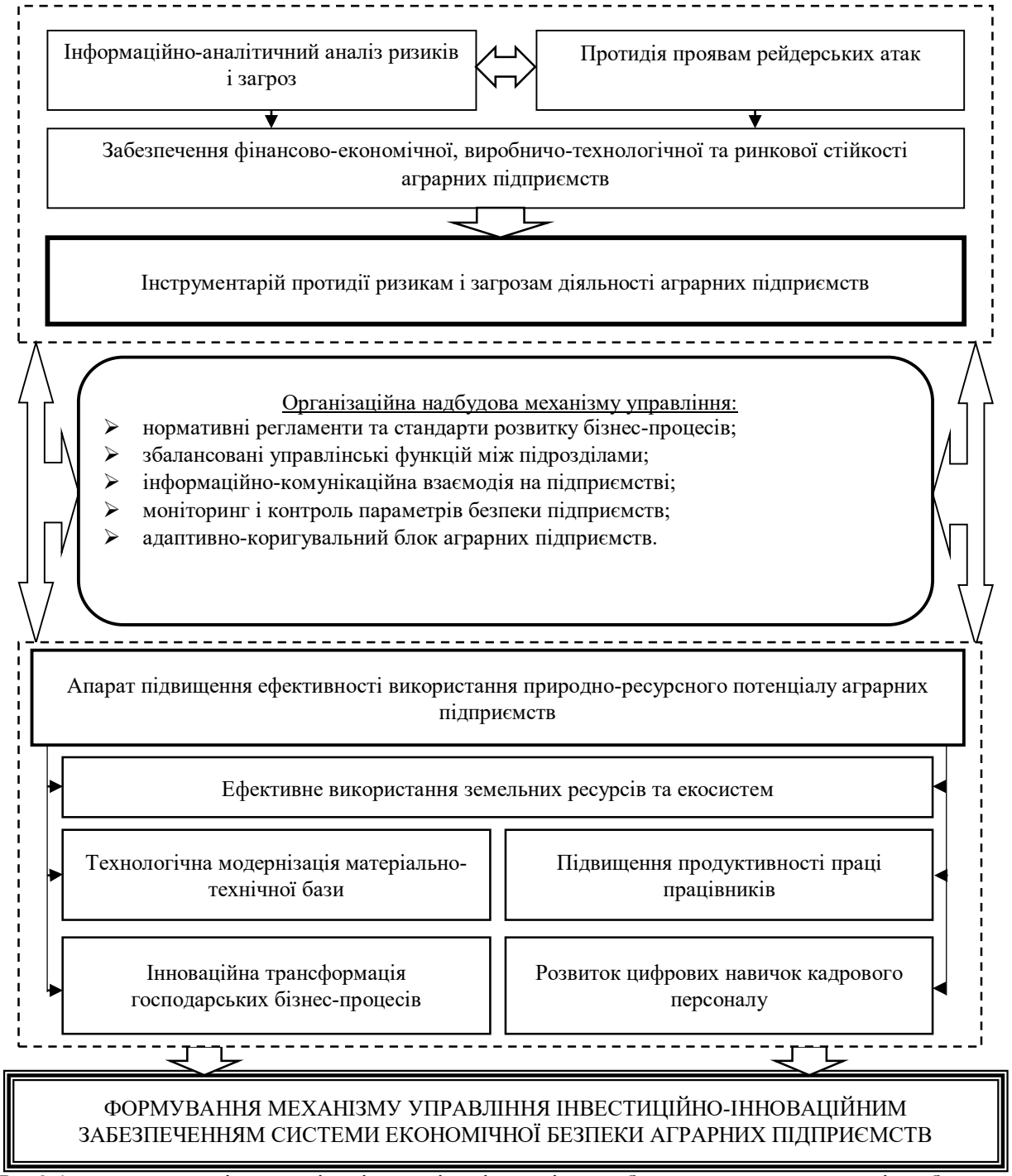

Рис. 3. Агрегований механізм управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств

Джерело: власна розробка.

Імплементація запропонованого механізму сформує передумови для покращення керованості бізнес-процесів реалізації інноваційних проєктів, масштабування ресурсних резервів для підвищення рівня функціональних складових економічної безпеки, структуризації дестабілізуючого впливу ризиків і загроз, збалансування параметрів економічної, соціальної та екологічної ефективності розвитку аграрних підприємств і кращої реалізації їх конкурентних переваг на цільових сегментах аграрного ринку. Водночас гарантування ресурсно-функціональної спроможності механізму потребує фокусування керівництва підприємств на узгодженні стратегічних і тактико-оперативних цілей господарювання, розуміння стратегічної важливості інвестиційно-інноваційних проєктів для зміцнення економічної безпеки та необхідності резервування частки прибутку для стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності як базової передумови розширеного відтворення.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Запропонований механізм дає змогу розглядати управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням системи економічної безпеки аграрних підприємств як цілісну організаційно-економічну надбудову, структурно-функціональні елементи якої спрямовані на досягнення спільних стратегічних цілей, узгодження інтересів суб'єктів управління та мінімізацію невизначеності прийняття управлінських рішень. Його практична цінність полягає в поєднанні ієрархії довго-, середньо- та короткострокових цілей, формалізованих параметрів реалізації функцій менеджменту (планування, аналізування, організування, мотивації та контролю) з інвестиційно-інноваційним аспектом і безпековою компонентою, а також у врахуванні сезонності аграрного виробництва під час формування страхових ресурсних резервів і структуризації фінансово-економічних потоків.

На відміну від фрагментарних підходів, у розробленому агрегованому механізмі інтегровано апарат підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу (земельних, матеріально-технічних і кадрових ресурсів), інструментарій протидії ризикам і загрозам, що охоплює інформаційно-аналітичний супровід, забезпечення фінансово-економічної, виробничо-технологічної та ринкової стійкості і протидію рейдерським атакам, а також організаційну надбудову управління. Обґрунтовано, що зміцнення економічної безпеки аграрних підприємств на засадах інвестиційно-інноваційного розвитку можливе лише за умови гарантування їх фінансової, ресурсної та виробничої автономії, інтеграції інвестиційно-інноваційних проєктів з операційними бізнес-процесами та резервування частки прибутку для стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з розробленням науково-методичного інструментарію оцінювання ефективності функціонування запропонованого механізму на основі системи кількісних і якісних індикаторів, обґрунтуванням гранично допустимих порогових значень показників інвестиційно-інноваційного розвитку та їх кореляції з індикаторами складових економічної безпеки, а також апробацією механізму на прикладі аграрних підприємств України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сисоліна Н., Савеленко Г., Сисоліна І. Економічна безпека агропідприємств в умовах війни: можливості та загрози. Економіка та суспільство. 2024. № 65. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19

2. Vasyltsiv T., Mulska O., Hrabynska I., Ivaniuk U., Shopska Y. Financial and economic security of agricultural business: specifics, analysis methodology, and measures of stabilization. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2023. Vol. 9(2). P. 88–110. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.02.04

3. Kunytska-Iliash M. Assessment of the financial security of agriculture in Ukraine. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2023. Vol. 9(1). P. 5–27. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.01

4. Kuzmenko O., Chyzhevska M. Agricultural enterprise economic security systems modelling. Scientific Horizons. 2024. Vol. 27(3). P. 143–153. https://doi.org/10.48077/scihor3.2024.143

5. Охріменко І. В. Забезпечення економічної безпеки агробізнесу в умовах збройної агресії. Український економічний часопис. 2024. № 4. С. 35–39. https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-7

6. Кухар О. В. Принципи ідентифікації загроз та стану економічної безпеки аграрних

підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 5–6. С. 17–22. https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-5-3

7. Shebanina O., Burkovska A., Petrenko V., Burkovska A. Economic planning at agricultural enterprises: Ukrainian experience of increasing the availability of data in the context of food security. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2023. Vol. 9(4). P. 168–191. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.08

8. Чабан Н. Інвестиційне забезпечення аграрного сектору України: сучасний стан, проблеми та стратегічні пріоритети. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2026. № 1(67). С. 7–12. https://doi.org/10.24144/2409-6857.2026.1(67).7-12

9. Макалюк І., Кашпуренко Т., Баранніков М. Становище підприємств аграрного сектору України в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. Економіка та суспільство. 2023. № 49. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-7

10. Негода Ю., Новак І. Інноваційне забезпечення аграрного сектору України. Економіка та суспільство. 2023. № 50. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-40

11. Жегус О., Давиденко В. Стратегічні імперативи інноваційного розвитку аграрного сектору України як основи його резильєнтності. Економіка та суспільство. 2024. № 61. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-23

12. Hrosul V., Kruhlova O., Kolesnyk A. Digitalization of the agricultural sector: the impact of ICT on the development of enterprises in Ukraine. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2023. Vol. 9(4). P. 119–140. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.06

13. Hrynevych O., Blanco Canto M., Jiménez García M. Tendencies of Precision Agriculture in Ukraine: Disruptive Smart Farming Tools as Cooperation Drivers. Agriculture. 2022. Vol. 12(5). Art. 698. https://doi.org/10.3390/agriculture12050698

14. Neftissov A., Biloshchytskyi A., Andrashko Y., Kuchanskyi O., Vatskel V., Toxanov S., Gladka M. Evaluating the effectiveness of precision farming technologies in the activities of agricultural enterprises. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. 2024. Vol. 1, No. 13(127). P. 6–13. https://doi.org/10.15587/1729-4061.2024.298478

15. Onegina V., Kucher L., Kucher A., Krupin V., Kłodziński M., Logos V. Unlocking Innovation Capacity: Strategies for Micro-, Small, and Medium Enterprises in Ukrainian Agriculture. Agriculture. 2025. Vol. 15(1). Article 65. https://doi.org/10.3390/agriculture15010065

16. Tomashuk I., Koliadenko S., Burdiak M. The impact of digital innovations on the development of agricultural business. Baltic Journal of Economic Studies. 2025. Vol. 11(1). P. 361–375. https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-361-375

17. Moldavan L., Pimenowa O., Wasilewski M., Wasilewska N. Sustainable Development of Agriculture of Ukraine in the Context of Climate Change. Sustainability. 2023. Vol. 15(13). Article 10517. https://doi.org/10.3390/su151310517

18. Kucher A. Ukrainian black soils in war: assessing the impact of hostilities on violations of the guidelines for sustainable soil management. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal. 2025. Vol. 11(2). P. 341–369. https://doi.org/10.51599/are.2025.11.02.12

19. Остахов О. С. Сучасні підходи, тенденції та напрями розвитку кадрового потенціалу аграрних підприємств. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. № 3. https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-68

20. Легеза Ю. Особливості кримінальної відповідальності за рейдерство. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки. 2022. № 1(61). С. 42–49. https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.1.7

21. Шишкін О. В. Рейдерство в адміністративно-правовій площині: підходи до розуміння. Право.UA. 2024. № 4. С. 131–136. https://doi.org/10.32782/law.ua.2024.4.19

REFERENCES:

1. Sysolina, N., Savelenko, H., Sysolina, I. (2024). Economic security of agricultural enterprises in times of war: opportunities and threats. Economy and Society, 65. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19

2. Vasyltsiv, T., Mulska, O., Hrabynska, I., Ivaniuk, U., Shopska, Y. (2023). Financial and economic security of agricultural business: specifics, analysis methodology, and measures of stabilization. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 9(2), 88–110. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.02.04

3. Kunytska-Iliash, M. (2023). Assessment of the financial security of agriculture in Ukraine. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 9(1), 5–27. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.01.01

4. Kuzmenko, O., Chyzhevska, M. (2024). Agricultural enterprise economic security systems modelling. Scientific Horizons, 27(3), 143–153. https://doi.org/10.48077/scihor3.2024.143

5. Okhrimenko, I. (2024). Ensuring the economic security of agribusiness in conditions of armed aggression. Ukrainian

Economic Journal, 4, 35–39. https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-7

6. Kukhar, O. (2023). Principles of identifying threats and the state of economic security of agricultural enterprises. Actual Problems of Innovative Economy and Law, 5–6, 17–22. https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-5-3

7. Shebanina, O., Burkovska, A., Petrenko, V., Burkovska, A. (2023). Economic planning at agricultural enterprises: Ukrainian experience of increasing the availability of data in the context of food security. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 9(4), 168–191. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.08

8. Chaban, N. (2026). Investment support of the agricultural sector of Ukraine: current state, problems and strategic priorities. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics, 1(67), 7–12. https://doi.org/10.24144/2409-6857.2026.1(67).7-12

9. Makaliuk, I., Kashpurenko, T., Barannikov, M. (2023). Position of enterprises of the agricultural sector of Ukraine in the conditions of war: financial and investment aspects. Economy and Society, 49. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-7

10. Nehoda, Yu., Novak, I. (2023). Innovative support of the agricultural sector of Ukraine. Economy and Society, 50. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-40

11. Zhehus, O., Davydenko, V. (2024). Strategic imperatives of innovative development of the agricultural sector of Ukraine as the basis of its resilience. Economy and Society, 61. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-23

12. Hrosul, V., Kruhlova, O., Kolesnyk, A. (2023). Digitalization of the agricultural sector: the impact of ICT on the development of enterprises in Ukraine. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 9(4), 119–140. https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.06

13. Hrynevych, O., Blanco Canto, M., Jiménez García, M. (2022). Tendencies of precision agriculture in Ukraine: Disruptive smart farming tools as cooperation drivers. Agriculture, 12(5), 698. https://doi.org/10.3390/agriculture12050698

14. Neftissov, A., Biloshchytskyi, A., Andrashko, Y., Kuchanskyi, O., Vatskel, V., Toxanov, S., Gladka, M. (2024). Evaluating the effectiveness of precision farming technologies in the activities of agricultural enterprises. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, Vol. 1, No. 13(127), 6–13. https://doi.org/10.15587/1729-4061.2024.298478

15. Onegina, V., Kucher, L., Kucher, A., Krupin, V., Kłodziński, M., Logos, V. (2025). Unlocking innovation capacity: Strategies for micro-, small, and medium enterprises in Ukrainian agriculture. Agriculture, 15(1), 65. https://doi.org/10.3390/agriculture15010065

16. Tomashuk, I., Koliadenko, S., Burdiak, M. (2025). The impact of digital innovations on the development of agricultural business. Baltic Journal of Economic Studies, 11(1), 361–375. https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-361-375

17. Moldavan, L., Pimenowa, O., Wasilewski, M., Wasilewska, N. (2023). Sustainable development of agriculture of Ukraine in the context of climate change. Sustainability, 15(13), 10517. https://doi.org/10.3390/su151310517

18. Kucher, A. (2025). Ukrainian black soils in war: assessing the impact of hostilities on violations of the guidelines for sustainable soil management. Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal, 11(2), 341–369. https://doi.org/10.51599/are.2025.11.02.12

19. Ostakhov, O. (2024). Modern approaches, trends and directions of development of the personnel potential of agricultural enterprises. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology, 3. https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-68

20. Leheza, Yu. (2022). Features of criminal liability for raiding. Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management. Legal Sciences, 1(61), 42–49. https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.1.7

21. Shyshkin, O. (2024). Raiding in the administrative and legal plane: approaches to understanding. Pravo.UA, 4, 131–136. https://doi.org/10.32782/law.ua.2024.4.19

SUBSTANTIATION OF THE MECHANISM FOR MANAGING INVESTMENT AND INNOVATION PROVISION OF THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

MOROZOV Mykola
Lviv Polytechnic National University

The article substantiates the expediency of forming a mechanism for managing the investment and innovation provision of the economic security system of agricultural enterprises under the growing challenges and threats caused by the armed aggression of the russian federation against Ukraine, the instability of raw material and energy markets and the rapid development of scientific and technological progress. The essence of the concept of «mechanism» is clarified as an organizational and economic superstructure whose structural and functional elements are aimed at achieving a common strategic goal, harmonizing the interests of the subjects and minimizing the uncertainty of managerial decision-making. The goals of the mechanism in the long-, medium- and short-term perspectives are determined. The parameters of the mechanism are formalized in terms of the main functions of management (planning, analysis, organization, motivation and control), with the investment and innovation aspect and the security component singled out. The relationship between the management of investment and innovation provision and the efficiency of the economic security system of agricultural enterprises is revealed. Directions for increasing the efficiency of the use of land, material and technical, and human resources are substantiated, as well as the toolkit for countering risks and threats, which covers information and analytical support, ensuring financial and economic, production and technological, and market resilience, and counteraction to raider attacks. An aggregated mechanism for managing the investment and innovation provision of the economic security system of agricultural enterprises is developed. It has been established that the efficiency of the mechanism depends on the integration of investment and innovation projects with operational business processes, the formation of insurance resource reserves taking into account the seasonality of agricultural production, and the provision of financial, resource and production autonomy of enterprises. The practical value of the results lies in the possibility of using the proposed mechanism by the management of agricultural enterprises when developing investment and innovation policies, programs for strengthening economic security and measures of anti-crisis management in the conditions of war and post-war recovery.

Keywords: economic security, agricultural enterprises, management mechanism, investment and innovation provision, innovative development, management functions, risks and threats, financial and economic resilience, market resilience, raiding, rational nature management, digitalization.